

Allierede flyvergrave i Thy og Vester Hanherred

Frank Weber

Som et synligt minde om de allierede styrkers bestræbelser på at hjælpe det besatte Danmark, står der mindsten over faldne allierede flyvere på mange kirkegårde rundt om i landet. Her i 50-året for Danmarks befrielse er det derfor på sin plads at nævne de besætningsmedlemmer der ligger begravet i vort område.

Ca. 300 allierede fly styrtede ned i Danmark under 2. Verdenskrig. Op imod 2/3 faldt i Jylland. Ialt 1160 flyvere mistede livet ved disse nedstyrtninger. I perioden 1940-1943 fik de allierede flyvere en militærbegravelse, der ikke adskilte sig væsentligt fra de tyske militære begravelser. I ceremonien, der blev ledet af en officer, indgik en tale af en feltprester, en æressalve affyret af en deling soldater, nedlæggelse af krans mv. De døde blev begravet på fem centralkirkegårde rundt om i landet. For Nørrejylland vedkommende blev de allierede grave samlet i Frederikshavn.

Det britiske luftvåben, Royal Air Force (RAF), indledte i foråret 1943 en række større angreb på de tyske storbyer. Det fik den tyske propaganda til at betegne de allierede flyvere som "terrorflyvere". Krigslykken var ved at vende, og fra tysk side blev de tidligere hensyn fejlet af bordet. Fra og med juli 1943 var der ikke længere direktiver om gejstlig medvirken, æressalut og kransenedlæggelse. Begivenhederne den 29. august fjernede den sidste rest af tysk respekt for de allieredes endeligt. Efter den allierede invasion i Frankrig blev der ligefrem udsendt en tysk instruks om, at allierede flyvere herefter skulle nedgraves, hvor de blev fundet, enten det nu var i nedstyrtningsskrateret, på en mark eller i en nærliggende skov.

Helt så galt gik det nu ikke altid. I de fleste tilfælde påtog danske sognepræster sig at forrette en begravelse, hvis de tyske militære myndigheder nægtede. Af frygt for nationale tilkendegivelser o.lign. var der ofte strenge restriktioner m.h.t., hvem der måtte deltage ved disse lejligheder, og hvordan det skulle foregå.

Efter krigsafslutningen blev en hel del af de allierede grave i Danmark flyttet til deres respektive hjemlande samt til store allierede militærkirkegårde i Vesteuropa.

Klitmøller kirkegård - den første i Danmark

Den 3. september var krigen mellem Tyskland og de Vestallierede en realitet. Ni måneder tidligere havde 224. Squadron i RAF modtaget det første fly af typen Lockheed Hudson fra USA. Ved krigsudbruddet havde det britiske luftvåben modtaget ialt 78 fly af denne type. Kun 27 dage senere blev styrken reduceret med 1 fly.

Sgt. Richard Samuel Pitts og hans besætning fra 224. Squadron var den 30. september på patrulje over Nordsøen. De skulle holde øje med den tyske skibstrafik og angribe egnede mål. Om det var et tysk jagerfly eller antiluftskytset på et tysk skib, der kom dem i forkøbet, får

vi aldrig at vide, men flyet vendte ikke tilbage. Hele den fire mand store besætning omkom.

Pitts, flyets pilot, blev fundet den 17. november 1939 på stranden mellem Klitmøller og Hanstholm. Resten af besætningen blev aldrig fundet.

Begravelsen fandt sted den 19. november på Klitmøller Kirkegård. Indsvøbt i det britiske flag blev kisten ført fra strandfoged Morten Odders hjem til kirken, netop som søndagens gudstjeneste var forbi. De fleste kirkegængere blev og overværede begravelsen. I følget deltog bl.a. kommandørkaptajn Juel-Brockdorf og politimester E. Brix, begge i gallauniform, samt konsul Kier fra Lemvig. Forsvarsbrødrene havde sendt foreningens fane til højtideligheden, og blandt de mange krans var bl.a. en fra det danske marineministerium.

Sognepræst H. E. N. Skytte sluttede sin tale ved graven med at bede for alle dem, der nu måtte kæmpe for deres land. Efter jordpåkastelsen rettede konsul Kier en tak til alle, der havde udvist deltagelse. Derpå skiltes følget, efter at have overværet den første begravelse af en allieret flyver i Danmark under 2. Verdenskrig!

Hjardemål Klit kirkegård

Den 4. juni 1940 løb en tysk flådestyrke ud fra Kiels havn med kurs mod Norge. Det var de store slagskibe Scharnhorst og Gneisenau, den tunge krydser Admiral Hipper og fire destroyere. Deres opgave var at rette et overraskende angreb på de allieredes forbindelseslinier i farvandet ud for Nordnorge.

Fire dage senere stødte den tyske flådestyrke om morgenen på tre britiske skibe, som alle blev sænket. Om eftermiddagen kom det til et større opgør mellem de tyske krigsskibe og en britiske flådestyrke bestående af hangarskibet Glorious og to destroyere. Det tyske angreb kom så overraskende, at kun nogle få fly nåede at lette fra hangarskibet, inden det blev skudt i brand og sænket. Få timer senere var den ulige kamp forbi, og også de to britiske destroyere var fjernet fra havets overflade.

Britiske torpedoer havde imidlertid beskadiget Scharnhorst så meget, at det efter en nødtørftig reparation i Norge måtte sætte kursen hjemefter.

Fra RAF blev der sendt flere flystyrker af sted for at sænke det tyske slagskib. Den 21. juni blev en styrke fra 42. Squadron, Coastal Command, således sendt af sted mod Scharnhorst. Et af flyene af typen Bristol Beaufort blev ramt af skibets antiluftskyt og styrtede i havet. Flyets navigatør, Pilot Officer Murray Anderson Butler, blev ultimo august fundet på Madsbøl Strand i Hjardemål Klit Sogn. Begravelsen foregik på grund af omstændighederne på den lokale kirkegård den 27. august 1940. Af de øvrige besætningsmedlemmer forsvandt de to i havet, mens sergent W. J. Bates ligger begravet i Haugesund i Norge.

Nørre Vorupør - Vestre Kirkegård

Natten til den 30. august 1944 angreb 591 britiske bombefly af typen Avro Lancaster de to tyske byer Stettin og Königsberg. For at undgå de tyske radarkæder i længst mulig tid, gik indflyvningsruten over Danmark. Under

passagen af den jyske vestkyst blev et af de store firmotorede bombefly fra 582 Squadron beskydt af en tysk natjager. Kort efter styrtede bombeflyet brændende ned ved Førby, hvor det knustes totalt. Hele den syv mand store besætning blev dræbt.

Af RAF blev nattens togt betragtet som et af de mest succesfulde under hele 2. Verdenskrig. Man fik jævnet ca. 2.000 beboelseshuse og 50 industrianlæg med jorden i Stettin, mens 41 % af alle beboelseshuse og 20 % af alle industrianlæg i Königsberg blev totalt ødelagt. RAF mistede ”kun” 38 fly, eller 6,4 %, af den samlede flystyrke.

Men det var netop luftangreb af denne type, der fik den tyske propaganda til at benævne de britiske besætningsmedlemmer som ”terrorflyvere”. Det medførte, som nævnt ovenfor, at de flyvere, der mistede livet over tysk kontrolleret område, blev behandlet på en uværdig måde.

Øverst: En Short Stirling bombemaskine klar til ”take off”. Denne flytype blev bl.a. anvendt til våbennedkastninger til den danske modstandsbevægelse.

Nederst: Flyveren i midten er Warrant Officer Sydney Norman Hunsdon, kaldet ”Sandy”. Han var agterskytte på det fly, der forsvandt i Vesterhavet natten til den 12. april 1945. Han var netop fyldt 23 år og glædede sig til at blive far. Den 25. april fødte hans hustru en datter, Beryl. ”Sandy” blev aldrig fundet.

De syv besætningsmedlemmer blev da også bare nedgravet på nedstyrtningsstedet på Førby Hede. Først et par år efter Befrielsen blev de dræbte flyvere opgravet af britiske myndigheder, lagt i kiste og flyttet til Nr. Vorupør Kirkegård den 3. februar 1947.

De syv besætningsmedlemmer var:
Flight Officer George Richard Bradley, DFM
Squadron Leader Allan Leonard Farrington
Pilot Officer Henry Silverwood, DFM
Flight Sergeant Douglas Edward John Stevens
Flight Officer Charles Fullerton Stewart, DFM
Flight Lieutenant Alfred Carinan Strout, RCAF

Flight Lieutenant Lorne Vincent Tyndale, RCAF

En ukendt britisk flyver blev i efteråret 1944 fundet på stranden ved Nørre Vorupør. Den tyske værnemagtsenhed på stedet gravede liget ned i den nærmeste klit, hvor han blev fundet. Først den 14. juni 1945 blev liget af den britiske flyver overflyttet til kirkegården.

Fjerritslev kirkegård

Under en flyvning med våbencontainere til den danske modstandsbevægelse i Nordjylland, styrtede en Short Stirling fra 161. Squadron ned i Limfjorden ved Livø natten til den 5. marts 1945. Hele besætningen på syv mand omkom. Våbnene skulle have været leveret til nedkastningspladsen ”Agathe” i Vendsyssel.

Flyets pilot, der samtidig var chef for 161. Squadron, Wing Commander Michael Andrew Brogan, DFC, blev fundet i Limfjorden den 12. maj 1945. Han blev begravet den 15. maj i overværelse af en række nordjyske modstandsfolk.

Fem dage senere fandt man ligeledes flyets radiotelegrafist, Flight Lieutenant Harold Owen Sharman, DFC, i Limfjordens strandkant ved Byholm Vejle. Begravelsen fandt sted den 23. maj.

Af de øvrige besætningsmedlemmer ligger ét begravet i Sejerslev på Mors og fire på Løgstør Kirkegård.

Det er meget sigende om disse operationers farlighed, at 161. Squadron i løbet af en 14 dages periode havde tre chefer p.g.a. nedskudte fly. Den 22. februar var Wing Commander G. Watson omkommet under et togt. Derfor blev Brogan et par dage senere hentet fra 138. Squadron for at blive den nye chef. Kun ti dage efter måtte Wing Commander L. F. Ratcliff overtage chefstolen.

Helligsø kirkegård

På endnu en våbenflyvning gik det galt. Natten til den 12. april 1945 skulle et fly af typen Short Stirling fra 299. Squadron nedkaste våben på en modtageplads ved Holmene vest for Fjerritslev. På pladsen med kodenavnet ”Jarl” ventede modstandsfolkene forgæves. Flyet forsvandt i Vesterhavet, inden det nåede den danske kyst. Hele besætningen på 6 mand omkom.

Flyets navigatør, Flight Sergeant Frank Cairns, blev den 9. juni 1945 fundet på stranden ved Røjensø Odde ved Helligsø. Begravelsen blev foretaget den 12. juni, hvor sognets beboere var mødt talstærkt op. Faktisk var der så mange, at der ikke var plads til alle i kirken. Pastor K. N. Refshauge talte over den afdøde, mens folk fra modstandsbevægelsen i Sydthy stod æresvagt.

Flyets pilot, Flight Lieutenant William Richard Fortesque Curry, blev fundet den 7. juni ved Tornby i Vendsyssel og begravet på kirkegården den 9. juni. De øvrige fire besætningsmedlemmer har ingen kendt grav.

Vang kirkegård

Kun en uge senere måtte besætningen på endnu et våbenfly lade livet i et forsøg på at levere våben og sprængstoffer til den danske modstandsbevægelse. Natten til den 19. april styrtede et fly fra 298. Squadron af typen Handley Page Halifax i Nordsøen. Hele besætningen omkom.

Den 2. juni 1945 blev flyets pilot, Warrant Officer Ronald Franklin Macckrill, fundet på Vangså nordre

strand. Den 5. juni førtes den da ukendte flyver til kirkegården. I følget var bl.a. byens gymnaster med fane.

En af flyets skytter blev fundet ved Bøvling Klit og begravet den 6. juni på Sdr. Nissum kirkegård. Resten af den seks mand store besætning har ingen kendt grav.

Hvidbjerg Vesten Å kirkegård

På kirkegården ligger tre ukendte flyvere:

Den 10. februar 1943 blev liget af en ukendt flyver fundet på stranden ved Hvidbjerg Vesten Å. Han blev begravet den 13. februar.

Fire dage senere fandt man endnu en flyver samme sted. Han blev begravet den 16. februar.

1. januar 1947 fandt man liget af en flyver i klitterne ved Lyngby. Han blev begravet den 30. januar.

Odby kirkegård

Den 14. august 1943 fandt man en ukendt britisk flyver på stranden ved den nordlige ende af Oddesundbroen. Han blev begravet den 16. august.

Stenbjerg kirkegård

Under et bombetogt mod Kiel den 24. august 1944 blev et amerikansk bombefly af typen B-24 Liberator fra 4. Squadron USAAF ramt af det tyske antiluftskyts. Flyet nåede ud over Nordsøen på kun én motor, men da flyet gik i spin, forlod de ni mand flyet og sprang ud i faldskærm. De omkom alle. Den 10. mand ombord, Command Pilot Major Garrett, kunne ikke forlade flyet. Det lykkedes ham at få rettet flyet op, og han kunne fortsætte mod England. Da han nærmede sig den engelske kyst nær Suffolk, slap brændstoffet op, og Garrett sprang ud med faldskærm og landede i god behold i England. Flyet fortsatte førerløst indtil det ramte et hus.

Én af flyets skytter, Staff Sergeant Bernard Sabbath, blev fundet på stranden syd for Stenbjerg landingsplads den 25. september 1944. De tyske soldater nedgravede ham to dage senere på den øvre strandbred. Den lokale

sognepræst fik imidlertid værnemagtens tilladelse til at flytte liget til Stenbjerg kirkegård den 2. januar 1945, hvor en egentlig begravelse blev forrettet.

I 1948 rejste en amerikansk gravkommission rundt i Danmark med henblik på at hjemføre de amerikanske statsborgere, der lå begravet her. Bernard Sabbath blev opgravet den 4. maj 1948 og sendt til USA.

Kranse på de britiske flyvergrave

Den, der en kold novemberdag besøger en af ovennævnte kirkegårde, vil lægge mærke til, at de engelske flyvergrave er pyntet med smukke kranse. Kranse er fremstillet af grankviste, men det særlige ved dem er, at de er pyntet med valmueblomster. Blomsterne er lavet af kunststof og fabrikeret i England, hvor der i over 70 år har været tradition for at lægge sådanne kranse på krigergravene i den weekend, der ligger nærmest den 11. november.

Pengene fra salget af "Poppies", som de hedder på engelsk, går til boliger og anden hjælp til krigsveteraner fra de britiske krige. Fabrikken "Factory of Remembrance" der fremstiller valmuerne, ligger i en større ejendom med udsigt over Themsen. Der er ialt beskæftiget 318 krigsveteraner på fabrikken, der producerer ca. 35 millioner valmuer og ca. 70.000 kranse om året.

Ca. 6.000 "Honorary Poppy Appeal Organisers" rundt om i verden står for det årlige salg af valmuer, der udføres af 300.000 frivillige sælgere. I Danmark er det den lokale afdeling af "The British Legion", der sørger for, at kranse bliver fordelt. Hvis der blandt læserne er nogle, der kunne tænke sig at deltage i dette arbejde, er de velkommen til at kontakte formanden Oliver G. Pratt, Poppy Committee For Denmark, Hollændervej 31, 2791 Dragør.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred 1995, side 95-100).